

TRASY INDUSTRIÁLNÍHO DĚDICTVÍ

Rok 2008

Ústav územního rozvoje Brno

Úkol B.2/CR

Cestovní ruch a kulturní dědictví

TRASY INDUSTRIÁLNÍHO DĚDICTVÍ

Řešitelé:

Ing. arch. Marie Tomášková

Ing. arch. Hana Šimková

Kooperace:

Ing. arch. Eva Dvořáková

Ing. arch. Šárka Jiroušková

Fotodokumentace:

Ing. arch. Eva Dvořáková

Ing. arch. Šárka Jiroušková a kol.

Titulní strana:

Ing. arch. Eva Dvořáková

Garant MMR:

Ing. Magdalena Šourková

Obsah

Úvod

Část „A“

- **Pivovarnictví**
 - Text
 - Grafická příloha

Část „B“

- **Vodárenství**
 - Text
 - Grafická příloha
- **Hornictví**
 - Text
 - Grafická příloha
- **Hutnictví**
 - Text
 - Grafická příloha

Úvod

Technický pokrok provází lidskou společnost od nepaměti. Od prvotních vynálezů, důmyslných nástrojů až po velké průmyslové areály stojíme dnes na prahu postindustriálního věku. Cestu vědy, výroby a techniky doprovází řada dochovaných pozůstatků jak staveb, tak technologických zařízení mnohdy doposud neprobádaných a nezmapovaných. Ústřední seznam kulturních památek vede v současné době něco přes 40 000 kulturních památek, z nichž je na 2 800 objektů a areálů, které jsou dokladem technického dědictví. Představují různá stádia vývoje industrializace od středověku až po počátek 20.století. České země ve středu Evropy se staly výraznou mezinárodní křižovatkou, která umožnila podílet se na technickém pokroku a využívat nových poznatků v oblasti vědy i výroby.

Průmyslové dědictví je nedílnou součástí kulturního bohatství naší společnosti a jako takové má historický význam pro pochopení civilizačního vývoje. Reprezentuje nejen dochované hmotné doklady průmyslové a výrobní činnosti, ale zahrnuje zkušenosti vědecko výzkumné, architektonické, umělecké a sociální, včetně jejich propojení v rámci Evropy i světa (první velká koněspřežní železnice na evropském kontinentě z Českých Budějovic do Lince 1828, prvenství ve světě v dosažení svíslé hloubky 1 000 m v roce 1875 na dole Vojtěch v Příbrami).

České země a zejména první Československá republika se zařadily po bok nejnávštěvnějších států zejména v oblasti hornictví, hutnictví, vodohospodářství, o čemž svědčí i skutečnost, že na indikativní seznam potencionálních památek WHL (World Heritage List) UNESCO jsou připravovány nominace Třeboňské rybníkářské dědictví (návrh doplňován), Průmyslové soubory v Ostravě (v přípravě), papírna ve velkých Losinách (návrh doplňován) a vysílač na Ještědu (v současné době probíhá příprava návrhu). Mezi výrazná výrobní odvětví tradičně patří pivovarská výroba s bohatou tradicí (v přípravě je nominace UNESCO Chmelařská oblast Žatecko), textilní výroba, sklářství a řada dalších.

V červenci roku 2003 se v Nižním Tagilu u Moskvy konal kongres Mezinárodního výboru pro obnovu industriálního dědictví (TICCIH), kde byla delegáty sepsána Charta industriálního dědictví (The Nizhny Tagil Charter for the Industrial Heritage). Dokument stručně shrnuje podstatu industriálního dědictví, upozorňuje na jeho celospolečenské hodnoty a zároveň definuje hlavní priority a způsoby, jak tuto nedílnou součást našeho kulturního odkazu chránit a napomoci jejímu zachování.

Jednou z cest, jak napomoci a zároveň prezentovat neopominutelné hodnoty evropské kontinuity, je propojení dokladů industriálního dědictví v podobě turistických tras napříč kontinentem. Základní materiál v podobě tří významných odvětví navazuje na výzvu prof. W.Eberta přednesenou dne 19. 9. 2007 na 4. mezinárodním bienále „ Industriální stopy“. Byla stanovena možná kostra industriálních tras v ČR a tím zároveň možnost navázat na již v loňském roce zpracovaný materiál „ Úkol B.2/S6 Cestovní ruch a kulturní dědictví – technické památky na území ČR pro cestovní ruch“.

Výzva profesora Eberta byla předložena v rámci přednášky na téma European Route of Industrial Heritage (ERIH). Projekt ERIH byl založen v roce 1999, původně jako iniciativa INTERREG II C v severozápadních oblastech Evropy, tedy v původním srdci průmyslové revoluce. Partneři z Velké Británie, Nizozemska, Belgie a Německa vyvinuli směrný plán jako koncepci projektu a v roce 2001 následovaly v rámci projektu INTERREG III B práce na převedení koncepce do reality prostřednictvím akčního programu. V září 2005 byl ERIH oficiálně spuštěn na konferenci v Ironbridge, kolébce průmyslové revoluce.

V rámci projektu byla ustavena Evropská síť průmyslového dědictví, která má přispět k ocenění, pochopení, ochraně a propagaci industriální historie, která je společná pro celou Evropu. Evropská cesta industriálního dědictví je síť nejdůležitějších lokalit tohoto typu památek v Evropě. Zahrnuje nevyužívané průmyslové závody, průmyslovou krajinu i interaktivní technologická muzea.

Základním prvkem projektu je síť kotevních bodů (Anchor Points), což jsou významná místa industriálního dědictví s rozvinutou infrastrukturou cestovního ruchu, která tvoří kostru celé trasy. Kotevní body shrnují kompletní rozsah evropské industriální historie a poskytují informace o tom, co návštěvník může vidět na lokální úrovni. Na kotevní body navazují významné lokality industriálního dědictví – tzv. klíčové lokality.

Účelem projektu je rozvíjení regionálních tras i mezinárodních tematických tras, které demonstrují historické a industriální vazby mezi jednotlivými evropskými zeměmi a jsou zaměřeny vždy na vybrané téma.

V návaznosti na tento funkční projekt představuje síť industriálních cest, připravená ÚÚR, nejen propagaci a jejím prostřednictvím i možnost jeho záchrany, ale i obohacení turistických destinací, představující významný ekonomicko – společenský potenciál. Kotevní body a navazující regionální a tematické trasy mohou v budoucnu přispět nejen k povědomí o významu industriálního dědictví v ČR, ale napomoci i při čerpání finančních prostředků z evropských fondů.

Předložený materiál nastiňuje první část stanovení tras s vyhlídkou na vyhlášení potencionálních kotevních bodů v ČR. Zatím jediným certifikovaným kotevním bodem ERIH se stal v letošním roce Plzeňský pivovar „Prazdroj“. S dalšími třemi místy počítá koncepce naznačená profesorem Ebertem a to v lokalitách Praha, Ostrava a Zlín. Předběžně vytipovány jsou prozatím Bývalá čistírna odpadních vod v Praze 6 - Bubenči a Důl Anselm v Ostravě - Petřkovicích. Obě navržená místa splňují téměř beze zbytku kritéria uplatňující se pro ERIH.

Okruh tras propojující Evropu je otevřeným systémem s možností doplňování výběru lokálních míst a výrazných průmyslových odvětví pro daný region. Na hlavní kotevní body lze navázat klíčovými lokalitami až po zcela drobné objekty. Pro naši republiku jsou významné jak urbanistické celky v podobě Baťova Zlína, tak i dochované lokality dalších výrobních odvětví, kterými se ve světě můžeme prezentovat. Proto by bylo vhodné se v příštím roce zaměřit na profilová odvětví: sklářství, textilní výrobu a další zpracovatelský průmysl.